

Gy. Szabó András Utassy-díjas

Mintha akaratlanul, ösztönösen is valamiféle jelzötüzet hagytam volna magam után, úgy parázslék emlékezetemben egy csaknem negyvenegy esztendővel ezelőtti dátum, 1982. január 25-e, amely egy amúgy lehangoló, hűvös és borongós, hamar sötétedő hétfői napra esett. Fővárosi munkahelyemről egyenesen a hőköltetően pazar, mi több, romantikus emlékeire, beethoveni hagyományaira fölöttébb büszke martonvásári Brunszvik-kastélyba igyekeztem két, az irodalmi élmény iránt elfogultnak nemigen nevezhető ismerősöm társaságában, pontosabban a palota falai között működő, akadémiai fenntartású Mezőgazdasági Kutatóintézet minden igényt kielégítő, reprezentatív klubtermébe. A fennkölt környezetben lezajlott nagy sikerű, engem szokás szerint az égisz röpitő Sinka-estet követően elfogódottan vártam a pillanatra, hogy Sinka István verseinek eltökélt és kiábrándíthatatlan szerelmeseként végre magam is kezet szoríthassak a Forrás Kör mint a magyarság előtt elhallgatott, illetve tiltott műveket is megszólaltató alternatív művészeti csoport sugárzóan fiatal szólistájával, az Egyetemi Színpadon néhányszor már látott és megcsodált előadóművésszel, Szabó Andrással.

Mert mire a *Pásztorénekből*, a *Vádból*, a *Hontalanok útjából* és a többi szédelegtető irodalmi valóságból végre életvitelszerűen is főlegyenesedtem, ő volt az első aktor, akit pódiumról hallhattam Sinkát szavalni, és nyugodt szívvel állíthatom, hogy hiába veselkedett neki bárki az elmúlt négy évtized során, hogy a kiműveltnél is csiszoltabb, avagy éppen hogy karcosabb orgánumával átvegye tőle a szót az utókor nevében, mert a *Fekete bojtár* azóta is kizárólag az ő hangján beszél hozzám, és minden remény megvan rá, hogy ez még sokáig így is marad. Ahogyan ma már azt is magától értetődőnek, sőt szinte törvényszerűnek látom, de hogy egészen konkrét legyenek, és az igazat is mondjam, ne csak a valódit, azt még az önfeledt örömet sugárzó külsőségei ellenére se tudom másnak betudni, mint egy tudat alá szorult, vezeklő gesztusnak, hogy a martonvásári esten szintén közreműködő édesapám mutatott be minket egymásnak ott és akkor,

LÉKA GÉZA (1957) Budapesten élő költő, író, a *Hitel* szerkesztője. Utóbbi kötete: *Dzsó!* (Hitel Könyvműhely, 2022).

amikor még – és ezt elhinni sokkalta nehezebb, mint utána számolni – ketten együttvéve se voltunk annyi idősek, mint én most, midőn e sorokat írom...

Az emlékezet jelzőtüzeinek nevezett fénynyaláb pedig talán azért pislákol mögöttem azóta is, mert idő közben bebizonyosodott, hogy engem éppen ez a jelképnek is beillő kézfogás szabadított ki végleg az apám által – igaz, akaratán kívül – rám kényszerített kiúttalanság és önemésztés hosszúra nyúlt házi őrizetéből. Ha úgy tetszik, Szabó András példája, már fiatal felnőttként nyakába vett és bejárt missziós útjai s azok útmutatásai nélkül aligha találhattam volna rá a magaméra, amelyet az ember csak akkor érezhet a talpa alatt bizonyosan, ha valamilyen csodával határos átlényegülés folytán aktív részesévé válik egy önmagát sokszorozni képes, mélyen elhivatott spirituális folyamatnak, amelyet nem kisebb hatalom, mint a Teremtés egyetemes szelleme szavatol a maga ki-beszélhetetlen és leírhatatlan, mégis azonnal fölismerhető felségjelével.

Egy negyvenéves barátság legfontosabb, önmagukon messze túlmutató történéseit, közös élményeit dióhéjba gyömöszölni kilátástalan vállalkozás, de Szabó András küldetésének essenciáját, sikereinek titkát fölmutatni talán még ilyen körülmények között is sikerülhet. Annál is inkább, mert nem először szólok róla, és mondom el újfent, hogy mind előadóművészi, mind irodalomtörténeti, nem különben szépírói erényei is a neve előtti megkülönböztető, amúgy szülőhelyét jelölő betűre – GY. azaz Gyarmat, Balassagyarmat –, illetve annak kisvárosi humanista értelmiségi ethoszára vezethetők vissza. Még közelebről, arra a sajátosan kimunkált identitásra, megörökölt jussként értelmezett közösségi értékrendre és keresztény polgári hagyományra, amelyek együttesen teszik lehetővé, hogy előadói estjein a magyar történelem és irodalom évszázadai úgy jelenjenek meg előttünk, mintha az egyes korszakok legkiválóbbjai – afféle titkos közmegegyezés alapján – éppen őt küldték volna közénk szószólójukul. Mert meggyőződésem, hogy – különösen előadóművészként – ezeknek köszönhető az a lefegyverző, hangsúlyaiban, finomságaiban, de még a fölényes bizottsággal kitarított szóközeiben is tetten érhető delejező személyesség, amelyre, mondjuk meg őszintén, a hivatásos színészmesterség eleve nem is vállalkozhat, lévén, hogy akit mi a szó legnemesebb értelmében előadóművésznek nevezünk, annak sokkal több köze van a hajdani igricek, jakulátorok és regösök tevékenységéhez, mint a klasszikus színházi hagyományokhoz.

A legjobb példát erre éppen András szolgáltatta 2011 októberében a Rátkay Klubban, Mikes Kelemen halálának 250. évfordulóján. Az egyszemélyes drámához maga készítette segédeszközei, miniatűr kézműves remekei a használat közben oly hatalmassá növekedtek a ránk, nézőkre is kiterjesztett rodostói virasztásban, hogy szinte egyként nyúltunk utánuk, és mintha az egyik pillanatban még méreates dobverőt, a másokban pedig már vastag harangkötelet markoltunk volna mi is 1735. április 8-án hajnalban, dermedten hallgatva a *112. levél* elhíresült mondatait. „Amitől tartottunk, abban már benne vagyunk. Az Isten árvaságra téve bennünket, és kivevé ma közüllünk ami édes urunkot és atyánkot, három óra után reggel...”

Nagyon remélem, nem érti félre senki, de ekkor, még igencsak kalimpáló szívvel éreztem és értettem meg végleg: adott esetben mennyivel többet tehet egy vérbeli előadóművész, egy Gy. Szabó András akár Rákócziért, Mikes Kelemenért, mint mondjuk, egy Latinovits Zoltán, egy Sinkovits Imre Adyért, Illyésért, Nagy Lászlóért – akárkiért. Ahogyan abban is biztos vagyok, ha láthatta volna, a legszorosabban éppen az az Utassy József ölelte volna meg érte, aki az imént átadott elismerés névadójaként életében többször is hangoztatta, hogy leginkább Gy. Szabó András előadói művészetében látja visszaigazolódni azt a hatalmas okot, amelyet maga így fogalmazott meg:

*Mert a verset nem írják:
a verset élve élik!
Ezért időtlenül a szó,
és fénylik,
fénylik,
fénylik.*